

*Словська Ю. В.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови з методикою викладання
Криворізького державного педагогічного університету*

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ НАВИЧОК У ПИСЬМІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Анотація. Пропонована розвідка є спробою розкриття поняття іншомовних навичок крізь призму поняття іншомовної компетентності. Виявлено, що іншомовні навички в письмі реалізуються як окремий різновид мовленнєвої діяльності, що потребує детального вивчення й опрацювання (поряд із читанням, аудіюванням і говорінням). У цьому дослідженні авторка намагається узагальнити теоретичні основи і практичні методики формування іншомовних навичок у письмі. У фокусі її уваги перебувають питання техніки письма, яка є сукупністю навичок каліграфії та орфографії, та сучасні вітчизняні й зарубіжні методики їх опанування. Крім того, наведено приклади новітніх інтернет-ресурсів і платформ, які можуть бути використані для урізноманітнення традиційних типів вправ, покликаних удосконалювати ці навички.

У статті окреслено чинники, що впливають на успішність опанування учнями/студентами навичок письма, серед яких виокремлено мотивацію та комунікативну значущість. Авторка акцентує на ефективності використання інформаційних технологій, які сприяють підвищенню вмотивованості до процесу навчання (незалежно від рівня підготовки мовців).

У пропонованій розвідці наголошено на необхідності визначення адресата письмового мовленнєвого продукту та зв'язку з відповідною комунікативною ситуацією. Особливу увагу приділено сучасним підходам до розвитку писемного мовлення як такого. Наскрізно розглянуто структуру й особливості використання продуктивного, процесуального й жанрового письма. Визначено переваги та недоліки кожного з наведених підходів у реалізації мовленнєвої діяльності в письмовій формі з урахуванням індивідуальних особливостей і ступеня підготовки учнів/студентів. Представлено приклади вправ, які сприяють активізації творчого потенціалу мовців із використанням зазначених підходів і сучасних інформаційних технологій для формування навичок письма. Окреслено пріоритетні напрями подальших наукових пошуків й питань, які потребують поглибленого теоретичного обґрунтування і практичного розв'язання.

Ключові слова: навички, письмо, підхід, вправа, інтернет-ресурс.

Постановка проблеми. У світлі активних глобалізаційних процесів сучасного суспільства опанування іноземної мови, зокрема й англійської, стає одним із пріоритетних завдань у підготовці фахівців різних галузей. Висококваліфіковані спеціалісти мають не лише опанувати знання і вміння, безпосередньо пов'язані з їх професійною діяльністю, а й презентувати достатній рівень іншомовної комунікативної компетентності. Остання є переліком компетенцій, із-поміж яких практично значущою вважаємо мовленнєву, що реалізується в чотирьох

основних видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, читанні, говорінні та письмі.

Наукові пошуки й методичні розробки останніх десятиліть присвячені формуванню навичок перших трьох видів мовленнєвої діяльності, тоді як письму приділяється найменша увага. Однак варто зазначити, що сьогодні спілкування в міжнародному діловому просторі відбувається саме в письмовому форматі (ділове листування, інформаційні повідомлення, реклама тощо). Отже, вміння коректно висловлюватися іноземною мовою на письмі є запорукою успішного ведення бізнесу та особистісного зростання будь-якого фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних науковців (С. Ніколаєва, М. Петренко, Н. Скларенко, Т. Удод, І. Холод, Л. Чорнобривець та ін.) увагу зосереджено на виокремленні таких двох основних напрямів формування навичок іншомовної компетентності в письмі, як навчання техніці письма (каліграфії й орфографії) та писемному мовленню як такому. Кожен з окреслених напрямів передбачає певні етапи й перелік типових вправ, спрямованих на опанування низки таких умінь, як правильна ідентифікація і відтворення літер англійського алфавіту, коректне написання слів, словосполучень, речень з урахуванням правил орфографії та граматики, репрезентація письмового мовного продукту в межах заданої тематики (оповіді, листи, есе тощо) [2; 3].

Нерідко письмові завдання використовують як засіб контролю знань у формі письмових контрольних робіт. Застосування навичок письма є невід'ємним атрибутом під час виконання комплексних завдань, покликаних удосконалювати інші навички [2; 3]. У такий спосіб формування зазначених умінь постає не головною метою, а засобом вивчення лексики чи граматики. Крім того, мовці, що опановують англійську, виявляють незацікавленість (а подеколи й відвертий супротив) під час виконання письмових вправ і завдань, вважаючи їх надто складними (порівняно з іншими типами). Подолання цих труднощів убачаємо у зміні підходу до вивчення іноземної мови й формування навичок іншомовної компетентності, зокрема і в письмі.

Мета статті – проаналізувати теоретичні підвалини формування іншомовних навичок письма; представити сучасні інтернет-джерела, що сприяють розширенню ресурсної бази завдань під час викладання англійської мови як іноземної; визначити чинники, які впливають на підвищення успішності в опануванні зазначених навичок.

Виклад основного матеріалу. На думку більшості західних фахівців, вивчення англійської спрямоване на реалізацію здатності мовця правильно, коректно й адекватно здійснювати комунікативну діяльність, використовуючи систему знаків іншої мови. Вміння висловлюватися іноземною мовою в усній

чи писемній формі стає основною метою будь-якого навчання. Не менш важливим аспектом є врахування індивідуальної специфіки мовця (вікові характеристики, наявність раніше набутих знань тощо) і мотивації до навчання. Саме ці чинники сприяють ефективному опануванню іншомовних навичок.

Дж. Хедфілд стверджує, що опанування письма стає легшим, якщо учні/студенти отримали належну підготовку перед виконанням пропонованих письмових завдань, а саме: ознайомлення з достатньою кількістю лексичних і граматичних одиниць, необхідних для успішного виконання умови завдання. До того ж значущими є попередня активація уваги та мотивація до творчого мислення [9, с. 2]. Науковець також наголошує, що на початковому етапі варто звертатися до прийомів контрольованого письма, тобто опрацьовувати вправи, які сприяють формуванню низки лексико-граматичних навичок, перш ніж переходити до творчого письма.

У вітчизняній методикі сформована низка вправ на ідентифікацію й диференціацію (написання великої/маленької літер, списування за зразком, відтворення пар букв/слів із відповідною буквою/звуком, заповнення пропусків/групування слів із відповідними буквосполученнями, диктанти різних типів, кросворди тощо), що сприяють автоматизації навичок каліграфії й орфографії [2, с. 210–215].

Зважаючи на те, що каліграфія є пріоритетним напрямом навчання у початковій школі (Дж. Гілберт, С. Грехем, Катлер та ін.), вправи для маленьких учнів мають стати веселою розвагою, а не нудним завданням. Сучасна інтернет-мережа містить чимало безкоштовних зразків друкованих матеріалів, які вчитель може використовувати на заняттях із розвитку техніки письма, зокрема й автоматизації навичок написання літер і слів. Різноманітні файли для завантаження і друку із завданнями на написання, розфарбовування, категоризацію лексичних одиниць із певним буквосполученням сприятимуть швидшому й легшому запам'ятовуванню, аніж звичайне переписування. Наведемо кілька прикладів (рис. 1).

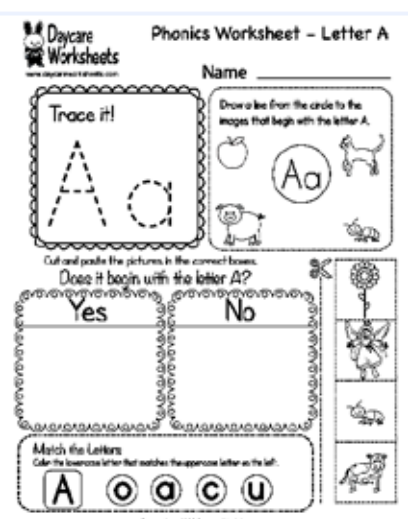
Формування орфографічних навичок у вітчизняній методикі характеризується використанням різноманітних тран-

сформаційних вправ, завдань на підстановку, розширення, скорочення, складання запитань/відповідей тощо [2]. Виконання цих вправ сприяє швидкому запам'ятовуванню правильного написання слів і побудові граматично коректних конструкцій. Оскільки важливим аспектом вивчення мови є мотивація учнів/студентів, то необхідно застосовувати набір завдань, який би максимально активізував їх навчальний потенціал.

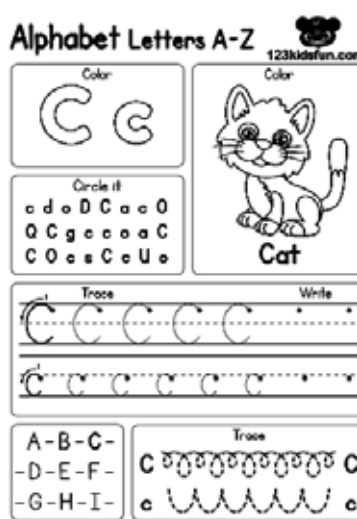
У пригоді може стати розмаїття безкоштовних сайтів і порталів, де містяться файли для друку або онлайн-програми, які дають змогу учням/студентам у режимі реального часу виконувати типові завдання за певною тематикою. Цікавою, на нашу думку, є інтернет-платформа Kahoot [18], яка в ігровому форматі пропонує виконання вправ на підстановку або із множинним вибором і надає можливості для вчителя створювати власні теки завдань у формі вікторин, якими зможуть користуватися мовці різних вікових категорій. Захопливою розвагою й водночас навчанням стануть вправи, розміщені на сайті British Council for Kids [19]. Користувачі безкоштовно можуть виконувати різноманітні вправи на автоматизацію навичок (від простих завдань на затреновування лексико-граматичних одиниць до написання коротких текстів, екранізованих казок, листівок тощо).

Застосування подібних ресурсів на заняттях англійської мови не лише сприяє кращому запам'ятовуванню нового та закріпленню вивченого матеріалу, підвищує інтерес і вмотивованість учнів до навчання, а й відкриває можливості для проведення міждисциплінарних занять, формування додаткових навичок користування інформаційно-комунікаційними технологіями й інтернет-мережею.

Уміння ідентифікувати літери англійського алфавіту, орфографічно правильно записувати слова, створювати синтаксично й стилістично коректні словосполучення й речення є запорукою успішного створення логічних і зв'язних текстів на подальших етапах опанування мови. Хоч деякі вчені зазначають, що розвиток рукописних навичок наразі є застарілим і неактуальним [11], підтримуємо думку К. Крістенсен, яка вважає, що здатність писати надалі відкриває перед учнем/студентом ширші можливості опанування мови. У цьому

[15]

[16]

[17]

Рис. 1

аспекті необхідно зазначити, що такі вправи мають бути цікаві і швидкоплинні, чітко підібрані згідно з віковими особливостями студентів та урізноманітнюватися з часом, оскільки повторюване виконання знайомих завдань знижує мотивацію до їх виконання [5].

Безперечно, навчання письму не може обмежуватися лише формуванням навичок із каліграфії та орфографії, оскільки головна мета – це вміння висловлюватися відповідно до комунікативної ситуації в письмовій формі. Частково підтримуємо позицію Д. Майхіл і Ф. Уотсон, які наголошують, що автоматизація лексико-граматичних навичок не гарантує відмінного написання текстів, оскільки ці вправи є деконтекстуалізованими й не відповідають реальним комунікативним ситуаціям, а тому студенти не використовують набуті ними навички [13]. Однак зауважимо, що за відсутності знань з англійської каліграфії й орфографії не можна опанувати навички творчого письма, що передбачає створення якісного текстового продукту (листа, есе, доповіді тощо) іноземною мовою, зокрема й англійською. Утім погоджуємося, що письмо має бути контекстно і комунікативно значущим.

Навіть на початковому етапі вміння застосовувати навички письма в певних життєвих ситуаціях стає активним мотивувальним засобом навчання, реалізація якого може відбуватися через виконання таких простих завдань, як написання вітальної листівки, запрошення, короткого повідомлення, списку покупок, розкладу, невеликої історії, опису за картинкою, інструкцій до виконання певної діяльності (як-от рецептів), листа другу тощо (залежно від рівня знань студентів).

Для створення коректних логічно зв'язних текстів наразі широко застосовуються методики продуктивного підходу ("product approach"), який зосереджується на отриманні конкретного результату в письмовому форматі, відтвореного за зразком. Продуктивний підхід передбачає спрямування роботи студентів на вивчення певних моделей текстів, їх лексико-граматичних структур, особливостей організації тексту і практичного застосування цих знань відповідно до умов завдання. Цей підхід орієнтується на опанування загальних стратегій і тактик організації думок, їх мовного оформлення й логіки викладу, а не на змістовий компонент [12].

Однак просте відтворення тексту за зразком знижує креативні вміння студентів і, відповідно, вмотивованість до їх опанування. Задля формування навичок креативного письма, розвитку творчих здібностей та уяви учнів/студентів доцільно застосовувати процесний підхід до написання текстів ("process writing approach"), який передбачає кілька етапів, а саме: генерування думок за обраною темою (brainstorming); відбір найкращих ідей (evaluating); логічну організацію обраних ідей, утворення взаємозв'язків між ними (mind-mapping); написання чорнового варіанта тексту (1st draft writing); перегляд і редагування написаного (peer reviewing, editing); написання чистового варіанта тексту (final draft writing); оцінку роботи викладачем і коментарі (final evaluating) [12, p. 79–80]. Такий підхід надає можливість студентам відчути себе справжніми письменниками, висловлювати індивідуальне бачення запропонованої проблеми, самостійно знаходити причинно-наслідкові зв'язки, організувати і структурувати текст за власною логікою, не копіюючи зразок.

Проте деякі науковці критикують цей підхід за надмірну увагу до креативного і змістового компонентів. Не всі учні/сту-

денти можуть удосконалювати свої навички через написання творчих завдань, використовуючи методику процесуального письма, адже поза увагою залишається саме мовне оформлення ідей, що суттєво впливає на якість таких текстів. Крім того, відсутність мети й конкретного адресата згодом знижує вмотивованість до виконання таких завдань [4].

Вирішенням цієї проблеми стає використання жанрового підходу ("genre approach"), сутність якого полягає в написанні текстів різних жанрів (офіційні/неофіційні листи, повідомлення, замовлення, есе тощо). Центральною ідеєю в цьому підході є розуміння ситуативності навичок письма. У реальному житті учні/студенти стикатимуться з комунікативними ситуаціями, які передбачають наявність умінь реагувати згідно із прийнятими в суспільстві нормами та правилами, відтворюючи відповідні тексти в письмовій формі. Ознайомлення учнів/студентів із різноманітними типами текстів, вивчення стилістичних і структурних особливостей, жанрової специфіки і належності до певних соціальних умов комунікації робить процес написання текстів комунікативно і соціально зумовленим, що сприяє кращому засвоєнню цих знань [7]. Чудовими ресурсами для створення таких вправ є інтернет-джерела (вебсайти, соціальні мережі, електронна пошта тощо), де учні/студенти можуть створювати такі види текстів, як неформальний лист другу, офіційний лист-запит на роботу, лист-подяка або лист-скарга до певної компанії, готелю, магазину, рецензія на статтю/книгу, коментар щодо послуг на сайті певної організації, оголошення щодо продажу чи оренди, реклама тощо [14, с. 195–196]. Створення реальної комунікативної ситуації, де письмова відповідь є засобом спілкування й вирішення певної проблеми, мотивує учнів/студентів до виконання цих видів завдань із найвищим показником якості, оскільки чітко візуалізує реальну життєву ситуацію, з якою вони можуть стикнутися.

Аналіз вищевикладеного матеріалу показує, що задля забезпечення високої ефективності в процесі формування навичок іншомовної компетентності на письмі компромісним рішенням є комбіноване використання кількох підходів, що залежить від поставленої мети навчання. Саме майстерне поєднання різноманітних завдань і методик з урахуванням мети, індивідуальних особливостей учнів і чинників, які сприяють його успішному виконанню та засвоєнню знань, робить процес навчання захопливим і ефективним.

Висновки. Отже, формування іншомовних навичок у письмі потребує окремої уваги викладача на заняттях англійської мови та передбачає низку етапів, зокрема й навчання техніці письма й писемному мовленню як такому. Невід'ємними чинниками, що сприяють ефективному опануванню цих навичок, є постійна мотивація учнів/студентів до навчання, активність їх уяви та творчого потенціалу, а також комунікативна спрямованість і соціальна значущість. Застосування наявних програмних ресурсів і платформ інтернет-мережі є невичерпним джерелом для педагогічної креативності, увиразнює процес навчання й мотивує учнів/студентів до вдосконалення своїх мовних і мовленнєвих навичок.

Подальші наукові пошуки доцільно присвятити розробленню системи завдань, спрямованих на вдосконалення навичок письма під час створення конкретних мовних продуктів (письмових текстів), що відповідають окремій комуні-

кативній ситуації. Актуальним напрямом залишається розширення низки вправ, покликаних покращувати техніку письма на різних етапах опанування іноземної мови з використанням сучасних інтернет-ресурсів і платформ. Фундаментального студіювання потребують сучасні зарубіжні методи й підходи до контролю та коригування письмових робіт та їх помірковане впровадження у вітчизняну практику.

Література:

1. Ковтун (Бугайчук) О. Письмо як засіб і об'єкт навчання англійської мови. *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету*. 2002. Вип. 13. С. 16–18.
2. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. Вид. 2-е, випр. і перероб. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
3. Холод І.В. Методика викладання англійської мови : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Умань : Візаві, 2018. 165 с.
4. Baines, L., Baines, C., Stanley G., Kunkel A. Losing product in the process. *English Journal*. 1999. No. 88. pp. 67–72.
5. Christensen C. "The Critical Role Handwriting Plays in the Ability to Produce High-Quality Written Text. 2009. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/cef6/65d16624b74be047bcdaded00d3c5987eb77.pdf?_ga=2.193454957.1944952801.1611949947-1944716480.1611949947 (дата звернення: 26.01.2021).
6. Cutler L., Graham S. Primary grade writing instruction : A national survey. *Journal of Educational Psychology*. 2008. No. 100. pp. 907–919.
7. Dean D. Genre theory: Teaching, writing, and being. Urbana, IL: National Council of Teachers of English, 2008. 120 p.
8. Gilbert J., Graham S. Teaching writing to elementary students in grades 4–6: A national survey. *The Elementary School Journal*. 2010. No. 110. pp. 494–518.
9. Hadfield J., Hadfield Ch. Oxford Basics. Simple Writing Activities. Oxford : University Press, 2001. 67 p.
10. Harmer J. How to teach writing. Oxford : Pearson-Longman, 2004. 154 p.
11. Hawkins L.K., & Razali A.B. A tale of 3 P's—Penmanship, product, and process: 100 years of elementary writing instruction. *Language Arts*. 2012. No 89. pp. 305–317.
12. Md. Kamrul Hasan, Mohd. Moniruzzaman Akhand Approaches to writing in EFL / ESL context: balancing product and process in writing class at tertiary level. *Journal NELTA*. 2010. Vol. 15. No. 1–2. pp. 77–87.
13. Myhill D., Watson, A. The role of grammar in the writing curriculum: A review of the literature. *Child Language Teaching and Theory*. 2013. No. 30. pp. 41–62.
14. Scrivener J. Learning teaching. Oxford : Macmillan, 2005. 432 p.
15. URL: <https://www.daycareworksheets.com/beginning-sounds-phonics-worksheet/>
16. URL: <http://123kidsfun.com/free-alphabet-practice-letters-preschool-printable-worksheets/>
17. URL: <https://www.daycareworksheets.com/beginning-sounds-phonics-worksheet/>
18. URL: <https://kahoot.com/>
19. URL: <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/>

Yelovska Yu. The development of English writing skills: from theory to practice

Summary. This paper represents an attempt to reveal the concept of foreign language skills through the prism of the term “foreign language competence”. It has been stated that foreign language skills in writing should be formed as a separate type of communication activity that requires detailed study and practice within reading, listening and speaking. This research tries to generalize theoretical foundations and practical methods of forming foreign language skills in writing. It also covers the problem of writing techniques, which comprises a set of skills in handwriting accuracy and modern national and foreign approaches of mastering them. In addition, there are examples of the current Internet resources and platforms that can be applied to diversify traditional types of tasks designed to improve these skills.

The article outlines the factors influencing on the efficiency of students' writing skills formation, among which motivation and communicative significance are highlighted. The author emphasizes the effectiveness of using information technologies, which helps to increase motivation for the learning process, regardless of the speakers' level of training.

This research reveals the necessity to determine the addressee of the written text, and the connection with the relevant communicative situation. Furthermore the author claims that certain attention should be paid on modern approaches to the development of written speech practice. This article demonstrates the structure and features of the use of productive, processing and genre writing. Moreover the advantages and disadvantages of each of the above mentioned approaches are identified. It is mentioned that while designing tasks aimed to improve writing skills one should take into account speaker's individual characteristics and the level of training. This research outlines the examples of exercises that develop the creative potential of speakers by means of implementing these approaches and modern information technology into the process of studying. This paper shortly defines the issues for further scientific research and enumerates the problems, which need thorough theoretical study and practical solution.

Key words: skills, writing, approach, exercise, Internet resource.